

Μίκης Θεοδωράκης: Διάλογοι στο Λυκόφως

Συντάχθηκε απο τον/την Γιώργος Αγοραστάκης

Τρίτη, 10 Μάιος 2016 08:36 - Τελευταία Ενημέρωση Τετάρτη, 03 Αύγουστος 2016 20:26

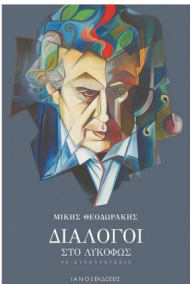

Νέο βιβλίο με 90 συνεντεύξεις του Μίκη Θεοδωράκη, σελ. 680, εκδόσεις Ιανός 2016

...αποσπάσματα, από την εισαγωγή του Μίκη Θεοδωράκη και τον πρόλογο του Μίμη Ανδρουλάκη

Νέο βιβλίο με 90 συνεντεύξεις του Μίκη Θεοδωράκη, σελ. 680, εκδόσεις Ιανός 2016

Ο μαγικός σπάγκος του Μίκη Θεοδωράκη

Εισαγωγή στο βιβλίο «Διάλογοι στο Λυκόφως. 90 συνεντεύξεις»

Μια συγκλονιστική αλληγορία

«Δεν υπάρχει μια Ελλάδα σήμερα (όπως και χθες και προχθές...) αλλά δέκα εκατομμύρια περίπου. Δηλαδή, όσοι είναι οι Έλληνες. Ο κάθε Έλληνας είναι μια διαφορετική Ελλάδα. Έτσι κι εγώ, σαν μια ιδιαίτερη Ελλάδα, υπήρξα εξ απαλών ονύχων η Ελλάδα που ταυτίστηκε με τον μαγικό σπάγκο. Και ταυτίστηκα μαζί του για πάντα!

Πριν από ογδόντα χρόνια, δηλαδή όταν ήμουν δέκα ετών, ο πατέρας μου, δημόσιος υπάλληλος, μετατέθηκε από τα Γιάννενα στο Αργοστόλι. Οι Κεφαλλονίτες τότε, σε σχέση με τους Ηπειρώτες, έπιαναν πουλιά στον αέρα. Δηλαδή, ήταν οι πανέξυπνοι Έλληνες, όπως είναι όλοι οι Έλληνες σήμερα. Σε αντίθεση με τους Ηπειρώτες που ήταν αφελείς και που, όπως φαίνεται, με επηρέασαν τόσο πολύ ώστε να γίνω κι εγώ αφελής και να παραμείνω ως σήμερα αφελής - παρ' όλες μου τις προσπάθειες να πιάνω κι εγώ πουλιά στον αέρα, όπως τελικά το πέτυχε το 99% των συμπατριωτών μου. Φαίνεται πως εκείνος ο μαγικός σπάγκος με διαμόρφωσε τελεσίδικα, μια για πάντα. Και όταν σε λίγο θα με δείτε να δύω πίσω από τα Λευκά Όρη της Κρήτης, στην πραγματικότητα δεν θα είμαι εγώ αλλά ο μαγικός σπάγκος! Καλά το καταλάβατε, αγαπητοί μου αδελφοί, και σας συγχαίρω. Ποιος όμως είναι αυτός ο μαγικός σπάγκος;

Στα Γιάννενα πήγα στην πρώτη και δεύτερη τάξη του Δημοτικού. Με τα άλλα παιδιά δεν είχα πρόβλημα. Ίσως γιατί ήσαν κι αυτά αφελή όπως κι εγώ, όπως εξάλλου όλη η Ήπειρος, που πέρασαν χρόνια για να γίνουν κι αυτά ικανά να πιάνουν πουλιά στον αέρα, όπως οι υπόλοιποι Έλληνες.

Στο Αργοστόλι τα πράγματα ήταν προχωρημένα. Όταν βγήκα στη γειτονιά να παίξω με τα γειτονόπουλα, φάνηκε αμέσως η μεγάλη διαφορά μου. Όλα τα παιδιά μαζί, με μια σκέψη, κατάλαβαν ότι είμαι βλάκας! Μόλις άνοιξα το στόμα μου, η βαριά ηπειρώτικη προφορά μου τα έκανε να γελούν και να βεβαιωθούν για την κατωτερότητά μου. Κλείστηκα έντρομος στο σπίτι, έως ότου αποφάσισα να αντεπιτεθώ. Ο θείος μου, πρόξενος στην Αλεξάνδρεια, μου είχε στείλει ένα δώρο εντυπωσιακό: ένα αεροπλανάκι! Στην ουσία δεν ήταν παρά ένα ποδήλατο με τρεις ρόδες, φτερά αεροπλάνου και έναν έλικα που γύριζε μαζί με τις ρόδες. Κάθε απόγευμα τα παιδιά κατέβαιναν στην προκουμαία, στην πλατεία Μέτελα, να παίξουν ποδόσφαιρο ή να ψαρέψουν. Πήρα λοιπόν το αεροπλανάκι μου και κατέβηκα στην πλατεία καμαρωτός καμαρωτός. Τα παιδιά έμειναν άφωνα. Είχα πάρει την εκδίκησή μου!

Ένα απόγευμα, όμως, ύστερα από λίγες μέρες, δεν μου έδωσαν καμία σημασία· ανεβασμένα

Μίκης Θεοδωράκης: Διάλογοι στο Λυκόφως

Συντάχθηκε απο τον/την Γιώργος Αγοραστάκης

Τρίτη, 10 Μάιος 2016 08:36 - Τελευταία Ενημέρωση Τετάρτη, 03 Αύγουστος 2016 20:26

στο παραπέτο, έριχναν έναν σπάγκο στη θάλασσα και κάθε λίγο φώναζαν όλα μαζί: «Είναι μεγάλο! Πρόσεχε μη σου φύγει!». Είχαν και δυο-τρεις κουβάδες, όπου δήθεν έριχναν τα ψάρια που έπιαναν, χωρίς φυσικά να μπορώ εγώ να τα δω. Αυτό συνεχίστηκε για μερικές μέρες.

Κάποιο απόγευμα που κατέβηκα, όπως πάντα, στην προκυμαία με το αεροπλανάκι μου αποφάσισα να σταματήσω δίπλα τους ενώ εκείνα φώναζαν: «Είναι πολύ μεγάλο! Δέκα οκάδες! Προσέξτε!».

Εγώ, βαρύς Ηπειρώτης όπως ήμουν, ρώτησα:

«Μα πώς πιάνετε τόσο μεγάλα ψάρια;».

Τότε ένα παιδί μου δείχνει ένα κουβάρι σπάγκο και μου λέει:

«Αυτός ο σπάγκος είναι μαγικός. Αυτός τα πιάνει».

«Μου τον δίνεις;» του λέω.

«Κι εσύ τι θα μου δώσεις;».

«Ο,τι θέλεις».

«Θέλω το αεροπλάνο σου».

Του δίνω λοιπόν το αεροπλανάκι μου και παίρνω χαρούμενος τον μαγικό σπάγκο, με τον οποίο θα έπιανα πολύ μεγάλα ψάρια. Όταν γύρισα στο σπίτι, η μαμά μου με ρώτησε:

«Πού είναι το αεροπλάνο σου;».

Τότε εγώ, περήφανος, της δείχνω το κουβάρι και της λέω:

«Το έδωσα και πήρα αυτόν τον μαγικό σπάγκο!».

Η μαμά μου έμεινε άφωνη κι αργότερα ο πατέρας μου, όταν πληροφορήθηκε την ιστορία του σπάγκου, και όλοι οι συγγενείς και οι φίλοι... Από τότε ως τώρα!

Μονάχα εγώ παρέμεινα μέχρι σήμερα αμετανόητος και περήφανος, χωρίς να έχω αντιληφθεί ακόμα τη γενική θυμηδία που προκαλεί στους γύρω μου η ταύτισή μου με τον μαγικό σπάγκο...»

Εσταυρωμένος Διόνυσος

από τον πρόλογο του Μίμη Ανδρουλάκη στο βιβλίο του Μίκη Θεοδωράκη «Διάλογοι στο Λυκόφως»

Αγαπητοί αναγνώστες του Μίκη, καθώς γυρίζουμε μαζί τις σελίδες στο «Λυκόφως», μας καταλαμβάνει το τραγικό αίσθημα του Οιδίποδα επί Κολωνώ. Είμαστε οι ανήξεροι που ξέρουμε - ανίκανοι να αποκωδικοποιήσουμε τα σημάδια που προανήγγειλαν τον χαμό - και τώρα που βγάλαμε τα μάτια μας αρχίσαμε να βρίσκουμε το φως μας κι ακούμε τη Φωνή να μας προειδοποιεί ότι σε λίγο περνούμε σε έναν άλλον τόπο, άβατο, όπου δεν επιτρέπεται τίποτα το συνηθισμένο, το κανονικό. Εκεί, καθώς αφήνουμε την κώμη του Κολωνού και πιάνουμε στου Φιλοπάππου για τον Ιερό Βράχο - οδός Επιφανούς Ένα -, μας περιμένει πάντα ένας Διόνυσος που καταστρέφει τις ορθολογικά κτισμένες ψευδαισθήσεις μας, αποκαλύπτει το μεγαλείο και τις σκοτεινές πλευρές της ανθρώπινης εμπειρίας και απελευθερώνει την ενέργεια και τις κρυμμένες δυνατότητες της ύπαρξής μας. Δίχως αυτόν η τραγική αίσθηση του ναυαγισμού εξατμίζεται και η ορμή προς εθνική και ατομική λύτρωση-κάθαρση στερείται ψυχικού βάθους.

«Είστε ευτυχισμένος;» τον ρωτά ένα κορίτσι στο «Λυκόφως».

«Μπορώ να πω πως ναι» απαντά.

Αν μπορούσαμε να φανταστούμε τον Σίσυφο ευτυχισμένο, γιατί όχι και τον Εσταυρωμένο Διόνυσο; Ο θνήσκων και αναγεννώμενος, ο σταυραναστάσιμος Μίκης δίνει νόημα αρκετό να γεμίσει την καρδιά μας μες στον καταποντισμό, ρίχνει ένα δικό του φως που μας αποζημιώνει για τον εφιάλτη που ζούμε και μοιράζεται μαζί μας μια ψυχική ευδαιμονία και

συνάμα μια μεγάλη απορία για τον όγκο του έργου του. «Σαν να μην είμαι εγώ αυτός που βλέπω αλλά κάποιος άλλος» σημειώνει. Μάταια βάζει στον βίο του χρονικά όρια. Δεν ήταν τελικά τα ενενήντα, δεν θα είναι τα εκατό. Έτσι κι αλλιώς θα καλείται και θα επιστρέφει πάντα, όπως ο Κρητικός Επιμενίδης για τον καθαρό και τη λύτρωση από το Κυλώνειον Άγος, κάθε φορά που θα εξαπλώνονται σαν επιδημία το μίσος και η καταστροφή. Πολλές γενιές από 'δώ και πέρα θα γνωρίσουν τη θεοδωρακική αφύπνιση. Τη διαρκή ένταση ανάμεσα στο πεπερασμένο και στο άπειρο του Εσταυρωμένου Διόνυσου.

Η τραγική αίσθηση - η ωδή του Τράγου - στον Μίκη δεν είναι φτιαχτή, ένα μουσικό - διανοητικό κατασκεύασμα. Έχει βαθιά ρίζα, κληρονομική. «Αν υπήρχε ένας οικογενειακός θυρεός των κρητικών παππούδων μου» συνηθίζει να λέει «θα έπρεπε να είναι ένας Τράγος που στο ένα κέρατο θα είχε μία λύρα και στο άλλο ένα ντουφέκι». «Ντουφέκι και παζάρι» ήταν το μοτίβο του συμπατριώτη του Ελευθερίου Βενιζέλου, «ντουφέκι και λύρα, επανάσταση και τέχνη, πολιτισμός και πολιτική» το δικό του. Όταν βέβαια τον ρωτούν ποια προσωπικότητα σφράγισε την Ελλάδα του 20ού αιώνα απαντά: «Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και ο Άρης Βελουχιώτης». Εμείς όμως δεν ανήκουμε σε αυτούς που δεν συγχωρούν τον Μίκη γιατί επέζησε και δεν πάσχουμε από το γνωστό σύνδρομο του φθόνου προς τους ζωντανούς και της εξιδανίκευσης των πεθαμένων και γι' αυτό δηλώνουμε ότι στον μεγάλο ιστορικό χρόνο η πλήρης απάντηση στο σχετικό ερώτημα είναι: «Ελευθέριος Βενιζέλος και Μίκης Θεοδωράκης». Λευτέρης και Μίκης, λοιπόν, έστω κι αν ο δαίμων των συμπτώσεων τους θέλει συμπατριώτες και συγγενείς από τους Σπυριδάκηδες, με κοινή ρίζα στον οπλαρχηγό των κρητικών επαναστάσεων Βασίλη Χάλη. Ο πολυδιάστατος Μίκης - ένας μοναδικός και ανεπανάληπτος συνδυασμός ιδιοτήτων παγκοσμίως - ενσωματώνει και υπερβαίνει θετικά τη μεγάλη στιγμή. «Άρης» του αριστερού και ελληνικού δράματος. Ναι, την υπερβαίνει, καθώς το τραγικό αίσθημα που εκείνος αποδεσμεύει αφορά τη μεταμόρφωση του ανθρώπου σε οριακές στιγμές, δεν υπόκειται στις κατηγορίες της νίκης και της ήττας, ξεπερνά τα κομματικά σύνορα και τους ιστορικούς φράκτες. (...)

Έχω βιώσει σε διαφορετικές εποχές την αμηχανία και το άγχος των κομματικών για το μέγεθος και την εκρηκτικότητά του. Δεν αναφέρομαι στον φόβο των κλειδοκρατόρων γραφειοκρατών, των «επαναστατών» με ωράριο. Ο Χαρίλαος, μια γνήσια μορφή λαϊκού αγωνιστή, στον οποίο ο Μίκης αναφέρεται με τρυφερότητα, με παρότρυνε: «Εξήγησέ του ότι παραείναι μεγάλος για το σημερινό κόμμα. Αυτός που συνομιλεί με την αιωνιότητα θα κάθεται στο πολιτικό γραφείο να χρονοτριβεί με τις ώρες με την... με τον... Θα το μπατάρει το όργανο, θα το καπακιάσει, δεν χωρά». Φυσικά μετέφερε τις επιφυλάξεις, τις πιέσεις και τις αντιδράσεις άλλων, όχι τις δικές του. Σε άλλη περίπτωση, του είπε ο ίδιος: «Εσένα και μετά εκατό χρόνια θα σε τιμούν και θα σε μνημονεύουν, εμένα κανένας δεν θα με θυμάται, κανένας».

Όμως το ιστορικό έλλειμμα στη σχέση του Μίκη με την κομματική Αριστερά υπολείπεται, είναι πολύ μικρότερο σε σύγκριση με το χάσμα που τον χωρίζει από τις εκάστοτε ολιγαρχίες.

Ο Κρητικός, ο Έλληνας, ο Ευρωπαίος Μίκης - ένα όνομα γενικότερα για τον κόσμο της δημιουργίας - έκανε το χρέος του. Επέδειξε, σε αντίθεση με τη μεγαλοαστική τάξη, καινοτομικό πνεύμα, εξωστρέφεια και υψηλή παραγωγικότητα για την αναγέννηση της πατρίδας. Εκείνη, αντίθετα, απέτυχε ιστορικά στην αποστολή της να δημιουργήσει μια επαρκή παραγωγική βάση, βιώσιμη στον σημερινό κόσμο των ανοιχτών συνόρων, υλική προϋπόθεση για τον εκσυγχρονισμό και την ευημερία του τόπου. Κι όμως κουνά το δάχτυλο από καθέδρας, ενώ διακρίθηκε κυρίως στο να μποτιλιάρει αέρα κοπανιστό στη φούσκα του φθηνού δανεισμού προ κρίσης και της εύκολης κερδοσκοπίας που έσκασε με πάταγο και απειλεί την ίδια την υπόσταση του ιστορικού έθνους των Ελλήνων.

Η θεοδωράκεια διαλεκτική ένταση ανάμεσα στο πεπερασμένο και στο άπειρο διαπερνά όλο του το έργο, λαϊκό και μετασυμφωνικό. Αν επιχειρήσουμε να μετασχηματίσουμε το σύνολο της δημιουργίας του σε ηχητικά κύματα, θα δούμε στο σχετικό γράφημα την καμπύλη της μελωδίας του να εναλλάσσεται, να ανεβαίνει, να κατεβαίνει, να ακολουθεί απροσδόκητες μεταβολές, να σβήνει, να χάνεται, ξανά και ξανά, από το μηδέν στο άπειρο, μα πάντα στο τέλος να ανταμώνει την αφετηρία, να επιστρέφει διαρκώς σε μερικά πρωταρχικά, «αρχέγονα» μοτίβα. Σε αυτά τα αρχέτυπα που αποτελούν τον βαθύτερο πυρήνα της θεοδωρακικής έμπνευσης, ταυτότητας και ύπαρξης από τη μικρή του ηλικία. Εκείνα που σχηματίζουν το «ενιαίο όλον» του έργου του. Από πού όμως ξεπηδούν αυτά τα «αρχέγονα» μοτίβα μέσα στο θεοδωρακικό χάος; Ο Μίκης αισθάνεται ότι εισβάλλουν στο μυαλό του «απέξω», από μακριά, από μια «Συμπαντική Αρμονία». Στην πραγματικότητα όμως είναι το «μεθύστερο βίωμα», η «αναδρομική φαντασίωση», το «εκ των υστέρων» του Επιμενίδη. (...)

Κι εγώ πριν από σαράντα χρόνια, διαισθανόμενος τις ουράνιες γεωμετρίες στο πλημμυρισμένο υποσυνείδητο του Εσταυρωμένου Διονύσου, του πέταξα: «Είσαι μαθηματικός δίχως να το γνωρίζεις». «Κάνεις λάθος. Το γνωρίζω από την εφηβεία μου. Το μαθηματικό μου ταλέντο προανήγγειλε το μουσικό» μου απάντησε, όπως ακριβώς το αναλύει τώρα μέσα από το «Διάλογοι στο Λυκόφως». Το 'χω σίγουρο ότι με τον Μίκη θα συμβεί ό,τι και με τον Αϊνστάιν. Πριν από εκατό χρόνια η δημιουργική φαντασία του επινόησε, δίχως αποδείξεις, τα βαρυτικά κύματα. Φάνηκε τότε ως μια έξοχη λογοτεχνία της φυσικής αλλά τώρα επιβεβαιώνεται. Το ίδιο και με τη θεοδωρακική «μεταφυσική».

Όσο για μένα, έναν μικρό Πυλάδη, εκείνος προαναγγέλλει στο «Λυκόφως» ότι το καλύτερο βιβλίο μου θα είναι η μυθιστορηματική βιογραφία του Ορέστη-Μίκη. Κι έτσι είναι, αλλά αυτό με γέμισε άγχος και σκόπιμα το ανέβαλλα, γιατί ο Μίκης Θεοδωράκης αποτελεί ένα άπιαστο φαινόμενο σε διαρκή εξέλιξη και για να αποτυπώσουμε προβολικά το όλον της προσωπικότητάς του, όπως κι έναν γιγάντιο καθεδρικό ναό, πρέπει να απομακρυνθούμε απ' αυτόν, να τον δούμε από διαφορετικές αποστάσεις-εποχές, διαφορετικές γωνίες, διαφορετικές ματιές. Ανέβαλλα, αλλά μετά τον Ελευθέριο Βενιζέλο είναι η δική του σειρά. Καθεδρικός όμως ένας επαναστάτης; Μα το έργο και η ζωή του είναι μια εξαγνιστική «θρησκευτική» τελετουργία του νέου Ελληνισμού και το 'χω σίγουρο πως θα 'ρθει καιρός που μια ανοιχτόμυαλη Ορθοδοξία θα ανακηρύξει άγιο τον Εσταυρωμένο Διόνυσο, τον ελευθεριακό, πάσχοντα, ευδαίμονα, ερωτικό, αταξινόμητο, άναρχο και πρωτείκό Μίκη Θεοδωράκη. Ένα εσαεί ανοιχτό βιβλίο για να συμπληρώνουν γενιές και γενιές τις λευκές του σελίδες και να μετέχουν έτσι στην αθανασία του.